

М. НИКОЛСКИ

ВЕНИАМИНЪ ФРАНКЛИНЪ

Превод от неизвестен език: Н. Николаев, —

chitanka.info

I. ТАЙНИЯТЪ СЪТРУДНИКЪ НА БОСТОНСКИЯ ВЕСТНИКЪ

— Боже мой! Франклине, каква е тази ваша страсть да четете! На единъ словослагателъ, като васъ, четене не трѣба, — говорѣше стариятъ словослагателъ и сгѣвачъ, като се обръщаше къмъ четиринадесетгодишното момче, което прилежно четѣше нѣкаква книга.

— Вий тѣй ли мислите? Азъ пѣкъ намѣрвамъ, че словослагателътъ трѣба да знае да чете, за да не печата глупости.

— Менѣ какво ми трѣба, що набирамъ и сгѣвамъ? Ако седнѣхъ да чета всичко туй, не би останало ни време, ни търпение!

Франклинъ лукаво се усмихна и, като взе карандашъ и книга, завчасъ написа нѣколко думи; после, като хвърли записката на словослагателя, той продължи:

— Напечатайте това въ обявленията. Разгеле, вий турихте ли на вестника датата?

— Турихъ: Бостонъ, 17 Януарий 1721 година, — отговори словослагателътъ Томасъ.

— Деньтъ на моето рождение, азъ днесъ напълнихъ петнадесетъ години; но стига сме дрънкали, чакай да си довърша книгата.

— Трѣба да е много занимателна?

— Какъ не! Това е съчиненията на Даниела Дефо, авторътъ на Робинзонъ Крузое; помните ли, какво ви четохъ, кога бѣхте боленъ?

— А какъвъ е насловътъ на книгата ви?

— Нѣщо за предположенията.

— Навѣрно, туй е продължение на Робинзона?

— Какво ти продължение! Едното е весела, лека книга, а туй е нѣщо сериозно; тукъ се говори, какъ да се подобри и развие търговията, какъ да се помага на беднитѣ и какъ да се намѣрва работа, и въобще посочватъ се срѣдствата да се увеличатъ общественитѣ богатства; мене особно интересува последниятъ въпросъ.

— Можете да ме наричате и глупавъ, но азъ нѣма да ви скрия, че не проумѣвамъ, каква полза имамъ да се занимавамъ съ общественитѣ

богатства; да се научехте отъ книгитѣ, какъ можехте разбогатѣ самъ, би било друго нѣщо.

— Я, вий си гледайте по-добре вестника, а мене оставете на мира.

— Позволете да ви попитамъ още нѣщичко; като ученъ, вий всичко знаете. Кажете, моля, кой ли е, дето спуща всѣки день въ кутията на вестника малки статийки?

— Не зная, — накжсо отговори Франклинь, безъ да си вдигне очитѣ отъ книгата.

— Не може да бжде да не знаете! Снощи, на деветъ часътъ, кутията бѣше празна, азъ излѣзохъ за малко, вий обѣщахте да останете тукъ, а, като се върнахъ следъ петъ минути, намѣрихъ въ кутията статия; сякашъ, тя, е била оставена при васъ и, вѣроятно, сж ви молили да не казвате; но вий много зле правите, че не обаждате, защото, по тоя начинъ, ми отнемате цѣлъ доларъ! Да, братъ ви обеща да ми даде единъ доларъ, ако открия съчинителя на тѣзи статии, които направиха толкозъ шумъ по цѣлъ Бостонъ. Самъ Гутенбергъ, изобрѣтателътъ на книгопечатането...

— Позволете да ви забележа, че изобрѣтателъ на книгопечатането съвсемъ не е Гутенбергъ. Мнозина му приписватъ погрѣшно всичката му слава. Пръвъ откри туй изкуство Костеръ въ Харлемъ, презъ 1430 година, но Гутенбергъ усъвършенствува книгопечатането. Първитѣ опити бѣха несполучливи, отпечатаното — неразбрано; дървенитѣ букви бѣха стегнати съ връвъ, затова се държаха слабо и отъ силното натискане често се измѣстваха. Гутенбергъ заедно съ Фуста и Шефера основаха първата печатница. Въ 1452 година Шеферъ пръвъ взе да отлива металически букви.

Като се увлѣче отъ своя разказъ, Франклинь продължаваше да говори за по-нататъшната участъ на книгопечатането, кога какво е било напечатано и съ какви подобрения.

Разказътъ му биде прѣкъснатъ отъ появяването на нови лица.

— Ето и господарътъ, — проговори Томасъ: — пакъ ще има да ме гълчи, че не съмъ узналъ досега, кой е нашиятъ таенъ сътрудникъ.

II. УБИЙСТВОТО

— Моля ти се, брате, прочети, какво е наредилъ твойтъ словослагателъ, — каза Франклинь, като се обърна къмъ единъ отъ влѣзлитѣ.

Братътъ на Вениаминъ Франклина, Яковъ Франклинь взе коректурния листъ и очуденъ прочете:

„Едно ужасно убийство, извършено снощи, развълнува цѣлия градъ: Томасъ Симпелтонъ, който работѣше въ продължение на три години въ печатницата на Яковъ Франклинь, заклалъ жена си и петтѣхъ си деца“.

— Азъ!... Азъ!... Азъ да съмъ заклалъ жена си и децата си? — въ ужасъ проговори Томасъ, като блѣднѣше отъ страхъ.

Тримата се изсмѣха високо.

— Но какво значи това? Чия е тая шега? — попита сетне Яковъ Франклинь.

— Азъ искахъ да докажа на Томаса, колко необходимо е за словослагателя да чете, каквото набира, — каза момчето, като се смѣеше весело. — Но опомни се, Томасъ, ти си тѣй блѣденъ, като че, наистина, си заклалъ жена си!

— Времето не е избрано, а и съ туй шега не бива.

— Но и само отъ думата ти нѣма да станешъ убийца!

— Тогазъ, какъ съмъ могълъ да напечатамъ туй?

— Защото не си го прочелъ.

— Азъ не разбирамъ, Вениамине, какво удоволствие е за тебе да доказвашъ, че четенето е необходимо за всѣки словослагателъ, — каза бащата, — има ли нѣщо хубаво въ това, ако всички тукашни работници взематъ да четатъ? Какво ще стане тогазъ съ печатницитѣ?

— Ако всички последваха примѣра ти, — каза по-голѣмиятъ му братъ, — отколе биха си изгубили здравето. Представете си, че братъ ми седи гладенъ, — продължи той, като се обърна къмъ баща си.

— Какво значи туй? Нали азъ ти го дадохъ, за да му плащашъ отъ деветата му година?

— Но той взема заплата си, и азъ узнахъ, че той гладува, за да си купува книги съ паритѣ.

— Не е истина, азъ се храня добре; но прочетохъ въ книгитѣ, че най-здравата храна е растителната, затова се и храня само съ хлѣбъ и съ плодове, а съ останалитѣ пари, наистина, си купувамъ книги.

— Изобщо, азъ виждамъ, че ти се занимавашъ съ всичко, само не съ своята работа.

— Нима съмъ виноватъ, че работата ми не е такава, съ каквото обичамъ да се занимавамъ! Азъ би желалъ да бжда семеенъ проповѣдникъ. Честито врѣме прѣкарахъ азъ въ семинарията!

— Какво да правимъ! Туй не е по силитѣ ни, ти самъ знаешъ! — каза бащата. — Но азъ намѣрвамъ, че да бждешъ поддръжка на семейството си не е по-малко почтено, и ако ти се заловѣше съ моя занаятъ...

— Да варишъ лой, да приготвяшъ фитила и да лѣешъ свѣци може и безъ особни научни познания.

— Ти се лъжешъ, и за това е нужно учението; а защо не сж всички свѣци еднакво хубави! Но не е тамъ работата; ти се хвърляшъ на вси страни, едно врѣме, напр., щѣше да ставашъ морякъ; за да те отвлѣка отъ това, дадохъ те да се учишъ при ножаръ.

— Той имаше квартирантъ, богатъ съ книги, и азъ току-речи всичкото си време прѣкарахъ въ четене пътешествията, историята на Англия, на Франция и много други. Веселъ животъ бѣше той!

— Най-сетне, за да удовлетвори своята страсть къмъ книгитѣ, азъ те направихъ словослагателъ, при всичко че въ нашето семейство вече има единъ; и тѣй, азъ те турихъ при брата ти, но тебъ и тукъ не ти е по угодата, и тукъ нищо друго не вършишъ, само четешъ книги...

— Не, не само чета, а и пиша, дори стихове; попитайте брата ми, колко шумъ повдигнаха тѣ?

— Наистина, за тѣхъ много говориха, — каза Яковъ.

— Азъ не желая да те разочаровамъ, — каза бащата, — но азъ четохъ стиховетѣ ти: тѣ сж много лоши. Остави се отъ туй занятие, и запомни, че стиховетѣ не търпятъ посрѣдственостъ: тѣ или хубаво трѣба да се пишатъ, или никакъ да се не пишатъ. Да пишешъ стиховетѣ тѣй, както пише прозата вашиятъ таенъ сътрудникъ, тогава би била друга работата, съ туй би могълъ да се примири човѣкъ! Наистина, той изглежда още много младъ, но каква ясностъ на

мислитѣ! Каква даровитостъ! Е, ти не узна ли досега, кой е той? — попита бащата, като се обърна къмъ по-голѣмия си синъ.

— Не, азъ заржчахъ на Томаса да гледа, кой пуца тия статии въ кутията.

— И азъ пазихъ презъ всичкото време, два часа не се отмѣстихъ отъ кутията, но ме извикаха въ дюкяна, и азъ помолихъ брата ви да покараули вмѣсто мене, ала той се само попрозѣвалъ, та, когато дойдохъ, пакъ намѣрихъ въ кутията книга.

— Може ли такова нѣщо Вениамине! Не те ли е срамъ? — каза бащата.

Момчето се зачерви.

— Мигаръ да седя до кутията, безъ да си мръдна нигде окото?

— Моля те, Вениамине, не упорствуйвай; ако си видѣлъ, кой е оставилъ статията, кажи: азъ трѣбва да го зная, и искамъ да поговоря съ него, да му наумя нѣкои мисли, той прослави толкозъ моя вестникъ.

— Записка отъ полицейския агентъ, — каза влѣзлиятъ работникъ, като подаде на Якова запечатанъ пликъ.

Франклинъ бърже го распечата и взе да чете:

„Почитаеми господине!

Като направихъ най-точни справки за неизвестния съчинителъ, който помѣстя своитѣ статии въ последнитѣ броеве на вестника ви, азъ узнахъ, че туй лице се намѣрва дома ви и въ вашето заведение, и за това моля да се погрижите да потърсите и за всичко да ми съобщите до двадесетъ и четири часътъ.

Нелсонъ Бюрдетъ“.

III. ВЗЕМАТЪ ГО ПОДЪ СТРАЖА

У Якова Франклинъ се бѣха събрали нѣколко души да поговорятъ за последнитѣ статии на вестника, които вдигнаха толкова шумъ.

— Чудно нѣщо! — казваха едни: — но пъкъ нали въ последния брой бѣше тъй рѣзко писано!

— Какво се интересува правителството за мнението на частенъ човѣкъ? — говорѣха други.

— Работата е, че, сякашъ, полицията е обърнала особено внимание...

— Но...

— Все пакъ е чудно!

— Не, най-чудното е, — заговори Яковъ, че авторътъ на тѣзи статии е дома ми, и азъ го не зная!

— Позволете менъ да кажа две думи — помоли Томасъ, — азъ ще ви обясня всичко.

— Мълчи — прошепна му Вениаминъ.

— Не, вие ще ми позволите да кажа; да приемемъ, че съмъ глупавъ, но азъ мога да назова автора на тѣзи статии.

— Казвай по-скоро! Казвай кой е? — завикаха отведъ.

— Не смѣя да го посоча, но господарътъ би могълъ, да би желалъ.

Яковъ вдигна рамене.

— Видите ли — продължаваше Томасъ — авторътъ на тѣзи статии ги пише самъ, защото умѣе да пише, и тъй като казватъ, че е тукъ, вкжци, а тукъ знаятъ да пишатъ само двамата братя Франклиновци, отъ които единиятъ е много младъ, пъкъ и твърде заетъ съ четене, вий вече разбрахте...

Тукъ всички се спуснаха къмъ Якова и взеха да го упрѣкватъ, че се е крилъ отъ всички.

— Азъ намѣрихъ съчинителя, дайте ми обещания доларъ, — смѣло каза Томасъ.

— Чухте ли новината? — попита той.

— Каква новина?

— Щѣли да арестуватъ съчинителя!

По-младиятъ Франклинъ извика отъ очудване.

— Сиречь, ако още не е, безъ друго ще го арестуватъ.

— Ще рече, знаятъ го? — попита Яковъ.

— Съветвамъ те да идешъ негде, — каза му нѣкой, — защото ти, като издателъ на журнала, въ всѣки случай; ще отговаряшъ. Тебе ще хванатъ пръвъ.

— Мигаръ мислишъ, че могатъ да затворятъ брата ми? — попита уплашенъ Франклинъ.

— Разбира се, ако не се намѣри виновния.

— Полицейскиятъ дойде! — обади единъ отъ работниците, и въ сжщия мигъ вратата се отвори, и конетаблътъ^[1] влѣзе.

[1] Конетаблъ — (англ. constable) полицай. — Бел.ел.кор. ↑

IV. ДОЛАРЪТЪ

Вениаминъ Франклинь се хвърли насрѣща му.

— Моля, не вземайте, не затваряйте никого вмѣсто мене, — каза той: азъ съмъ авторътъ на статиитѣ, когото търсите. Азъ мога да ви докажа туй съ черновкитѣ отъ моя ржка. Моля, оставете на покой брата ми: той не е въ нищо виновенъ.

Зачудениятъ конетаблъ се поклони.

— Азъ търся автора, — каза той, — за да му изразя своята дълбока благодарностъ за неговитѣ прекрасни статии: въ тѣхъ има толкозъ чувство и смисълъ! Но нима сте вий? Вий сте още дете, а пишете, като възрастенъ? На колко години сте?

— На петнадесетъ.

— Де и какво сте учили?

— Ето тука, — каза момчето, като сочеше окръжаващитѣ го: — азъ слушахъ разговоритѣ имъ и сетне пишехъ.

— А отъ кого ще получа сега обещания долларъ? — попита Томасъ.

— Азъ ще ти заплатя, кога имамъ, — каза Вениаминъ.

— А за сега вземи отъ мене, — каза бащата, като даде на Томаса една златна монета.

Вениаминъ Франклинь прекара цѣлия си животъ въ полезни трудове и открития и най-сетне изобрѣти грѣмоотвода.

Като се спрѣчка нѣщо съ брата си, той напустна Бостонъ и отиде въ Нью-Йоркъ; но, като не си намѣри тамъ работа, принуди се да отиде въ Филадельфия, дето, отъ нужда, постѣпи въ печатницата на Кеймара. Скоро чу за него и го обикна тамошниятъ губернаторъ, който, като желаше да отвори печатница, прати го въ Англия да купи, каквото е потрѣбно. Въ Англия Франклинь има непредвидливостъта да заеме паритѣ си на единъ другаръ и ги не получи вече; като нѣмаше, съ какво да се върне въ Америка, той постѣпи въ печатницата на Палмера; но скоро му омръзна, и той се завърна въ Филадельфия, дето нѣкой си Мерeditъ му предложи да си отвори печатница.

Оттогава се начева неговата общественна дейност. У дома му веднажъ въ недѣлята се събираха учени да обсъждатъ различни нравствени и политически въпроси; всѣки отъ членоветъ бѣше длъженъ да прочете веднажъ въ месеца нѣщо свое. Франклинъ откупи лошия вестникъ на Кеймара, подобри го, направи го популяренъ и получаваше отъ него приличенъ доходъ. Той се ожени за мисъ Ридъ, дъщеря изъ богато семейство, което така сжщо увеличи състоянието му. Той основа обществена библиотека и издаваше алманахъ, въ който се помѣстяха разумни съвети и наставления. Въ 1737 той биде назначенъ директоръ на пощитъ въ Филадельфия. Този градъ му дължи пожарната си команда и застрахователното си дружество. Ето при какви обстоятелства Франклинъ изобрѣти грѣмоотвода: на ученото дружество въ Филадельфия бѣха пратени отъ Англия сведения за новитѣ опити надъ електричеството, които бѣха зачудили учения свѣтъ; дружеството натовари Франклина да ги провѣри. При тия провѣрки той направи нови открития; той прѣвъ забележи притегателната сила на заостренитѣ въ края металически прѣтове и тутакси намисли да опита да извлѣче електричество отъ облацитѣ, които той вече смѣташе за източникъ на гърмотевицата. Детската играчка — хвърчило или, както още го наричатъ учуртма^[1], му послужи за смѣлия опитъ: той пусна хвърчилото въ време на гърмотевицата, като привърза на връвта му ключъ, който, кога се намокрѣше връвта, и станѣше добъръ проводникъ на електричеството, пуцаше искри срѣщу прѣста. Зарадванъ отъ откритието си и заетъ съ него, Франклинъ, сякашъ, не мислѣше, че този проводникъ можеше да го убие на мѣстото му; като приложи, по обичая си, опита на дѣло, той изобрѣти грѣмоотвода, приетъ отсетне, като благодеяние на науката отъ цѣла Европа.

Училищата въ Филадельфия бѣха бедни и лоши. Франклинъ откри подписка, състави планъ за ново училище и, като събра достатъчно пари, отвори учебното заведение. Нѣкому бѣ дошло на умъ да направи болница за беднитѣ; Франклинъ се залови за тая работа и я доведе до край. Всичкитѣ тия частни занятия не го отвличаха отъ главната му длъжностъ и, като бѣше отличенъ директоръ на пощитѣ, той скоро биде назначенъ главенъ директоръ.

Въ 1775 година, когато избухна Американската война, Франклинъ се обяви за свободата; той взе участие въ известната

прокламация на 4 юлия, съ която се обявяваше независимостта на тринадесетѣхъ съединени щати. Избранъ за председателъ на Пенсилванската община, Франклинъ, благодарение на своята известность, биде изпратенъ въ Франция да моли за помощъ; той бѣше тогава на 71 година.

Като стана по тоя начинъ пълномощенъ министъръ на Американския съюзъ, той пакъ се занимаваше усърдно съ науката, отдалеченъ въ града Паси.

Като паметникъ на неговитѣ научни занятия, служи и досега въ Парижъ армониката, що бѣ направилъ той за Мария Антуанета.

Боленъ и вече седемдесетъ и деветъ годишенъ старецъ, той пожела да се върне въ отечеството си, дето го посрѣщнаха тържествено. Неговото последно съчинение бѣше насочено противъ търговията съ роби. Той умрѣ на 17 Априлъ 1790 година. По тоя случай въ всичкитѣ Съединени щати бѣ наложенъ двумесеченъ трауръ.

[1] Учуртма — диал. (тур. uçurtma) хвърчило. — Бел.ел.кор. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.